

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: **област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Селско стопанство)“**

Автор на дисертационния труд: **Наталия Йорданова Шукадарова**, задочен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: **Устойчивост на българското зърнопроизводство в контекста на Европейската Зелена сделка**

Рецензент: **доц. д-р Росица Петрова Белухова-Узунова**, Аграрен Университет-Пловдив, катедра „Икономика“, 3. Социални, стопански и правни науки, 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Селско стопанство)“, определена за член на научното жури със заповед № РД- 16-854/ 28.06. 2024 год. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Зелена сделка, която представлява амбициозна програма от мерки на ЕС, променя значително земеделието и хранителната система в Европа. Преходът към по-устойчиви модели на производство е важна стъпка към пътя към климатична неутралност, но изхранването на бързо растящо световно население остава предизвикателство. В условията на сложна международна ситуация, българското зърнопроизводство е изправено пред необходимостта да се адаптира към промените и да постигне устойчивост на икономическо, екологично и социално ниво. В тази връзка, представената за рецензия дисертация разглежда изключително актуална тема, която ще трансформира бъдещето на европейското и българското земеделие. Докторантът ясно формулира и аргументира позицията си относно ефектите на прилаганите от Зелената сделка мерки върху зърнопроизводството на европейско и национално ниво. Понастоящем селското стопанство не е свързано само в производството на храни и продукти за преработващата промишленост, но и интегрална част от екологичната и социално-икономическата система, като трябва да осигури устойчиво и ефективно използване на ресурсите и запазване на биоразнообразието. Именно поради тази причина считам, че оценката на различните политики върху зърнопроизводството има важно значение във връзка с преодоляване на сложното предизвикателство, свързано с постигането едновременно да устойчивост и конкурентоспособност.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Целта на дисертационния труд е определянето на възможността за постигане на устойчивост на българското зърнопроизводство в контекста на Европейската зелена сделка, като се разгледа и обхване конфликтът между постигането на екологична съвместимост и същевременно запазването на икономическа ефективност на производството и стопанствата.

Задачите на изследването са както следва : 1) Определяне на устойчивостта на българското селско стопанство в трите й измерения в контекста на целите за устойчиво развитие от Програмата на ООН до 2030 г.; 2) Позициониране на сектор „Зърнопроизводство“ в условията за подкрепа на стопанствата в СПРЗСР, като се изведе и

примерно подпомагане на „средно“ по размер зърнопроизводително стопанство; 3) Проучване на нагласите на българските зърнопроизводители

Използваните методи на проучването са : (1) сравнителен и дескриптивен анализ (2) експертен метод (3) метод на анкетното проучване и статистически методи

Целта на изследването е ясно формулирана. Задачите и обектът на проучването позволяват логически последователно да се постигне поставената цел. Методите на изследване са подбрани коректно и дават възможност за формулиране на обосновани изводи и препоръки.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е в общ обем от 221 страници и структуриран по следния начин: използвани съкращения, въведение, изложение в четири глави, заключение и библиография. Дисертацията съдържа 45 фигури и 6 таблици. Цитираната и анализирана литература включва 140 източника, от които 80 на кирилица и 60 на латиница.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд се състои от въведение, четири глави и заключение.

Във въведението е представена актуалността на изследването.

Първата глава на дисертацията обхваща теоретичната рамка, като се разглежда значението на зърнопроизводството в световен и национален мащаб. Извършва се преглед на политиките на Програмата на ООН за устойчиво развитие, на същността на Зелената сделка и философията и реформите на Общата селскостопанска политика, които имат пряко влияние върху потенциала на хранителната сигурност. Очертани са резултатите от различни анализи относно влиянието на Зелената сделка върху зърнопроизводството на европейско ниво.

Във втора глава са представени целта, задачите, обекта на дисертацията и приложения методически инструментариум.

В трета глава се извършва изследване в три основни направления: определяне на устойчивостта в контекста на Програмата на ООН за устойчиво развитие ; дефиниране и анализ на условията за подкрепа на сектор „Зърнопроизводство“ в Стратегическия план на България; проучване на нагласите на българските зърнопроизводители към спазване на екологични изисквания и прилагане на практики, благоприятни за климата и околната среда, както и очакванията им спрямо целите на Зелената сделка.

В четвърта глава на база на резултатите от анкетното проучване, е изведен модел за устойчиво зърнопроизводително стопанство през 2023г. Формулирани са препоръки към институционалната и външната среда, които биха могли да доведат до подобряване на устойчивостта на сектор „Зърнопроизводство“. Те са насочени най-вече към осигуряване на икономическата ефективност, жизненост и конкурентоспособност на сектора.

5. Приноси на дисертационния труд.

Научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд са както следва:

- 1) Проследени са екологичните и климатичните политики спрямо селското стопанство на глобално ниво: – чрез Програмата на ООН до 2030 г., на европейско ниво; – чрез Зелената сделка и Общата селскостопанска политика, и на национално ниво; – чрез Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони.
- 2) Изяснени са същността и параметрите на задължителните условия и на интервенциите за подпомагане в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г., които касаят подпомагането на сектор „Зърнопроизводство“ в рамките на ОСП.
- 3) Изведен е пример за подпомагане на зърнопроизводително стопанство с площ от 500 ха в рамките на директните плащания на СПРЗСР. По аналогия на предоставения пример

има възможност да се определи подпомагането на различни по размер зърнопроизводителни стопанства през текущия програмен период.

4) Дефинирана е вътрешната рамка на оптимален производствен модел за 2023 г. на устойчиво зърнопроизводително стопанство, което постига в значителна степен баланса между икономическото, социалното и екологичното измерение на устойчивостта.

5) Формулирани са препоръки към институционалната и външната среда, които водят до подобряване на устойчивостта на сектор „Зърнопроизводство“ и които са насочени към осигуряване на икономическата ефективност, жизненост и конкурентоспособност на сектора в средносрочен и дългосрочен план.

6) Изведена е схема на взаимодействията в устойчивата селскостопанска система, в която фермерите са поставени в центъра на съвкупността от взаимовръзки и в която се подчертава необходимостта от съпричастност и отдаденост на фермерите за постигането и запазването на устойчиво селско стопанство.

Научните и научно-приложните приноси са правилно формулирани и коректно отразяват изследваното в дисертационния труд. Приемам ги и давам положителна оценка.

6. Критични бележки и въпроси.

Препоръчвам резултатите от изследването да бъдат публикувани в списания с импакт-фактор с цел да станат достояние до по-широк кръг от научната общност. В допълнение, се надявам докторантът да продължи и разшири изследванията си по тази изключително актуална тематика.

7. Публикувани статии и цитирания.

Във връзка с дисертацията са представени две публикации. Те са пряко свързани с тематиката на дисертационния труд и отразяват основни части от него. Статиите са самостоятелни и публикувани в списанието Agricultural sciences на Аграрен Университет-Пловдив. В допълнение, докторантът е взел участие в две конференции, разглеждащи теми, касаещи дисертационния труд. Предоставените за рецензия публикации отговарят в качествено и количествено отношение на изискванията на придобиване на ОНС „доктор“.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторанта, различни методи на изследване, правилно изведения анализ, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Наталия Йорданова Шукадарова образователната и научна степен **„доктор“** по научната специалност „Икономика и управление (Селско стопанство)“

Дата: 27.08.2024г.
гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ

СТАНОВИЩЕТО: .....
(доц. д-р Росица Белухова-Узунова)